

OBIECTUL ȘI PROBLEMATICA PEDAGOGIEI CONTEMPORANE

Elena VINNICENCO, dr., conf. univ.

Catedra Pedagogie și Metodica Învățământului Primar, UST

Rezumat. Pedagogia are un caracter dinamic, deschis permanentelor schimbări apărute în domeniul educației. Pedagogia contemporană studiază structura și funcțiile educației prin metodologii de cercetare specifice. Aceasta vizează scopul de a descoperi și valorifica legități, principii și norme de acțiune educațională.

Cuvinte-cheie: educație, cercetare, instruire, legități, principii, norme, personalitate.

Summary. The pedagogy has a dynamic character, open towards the permanent changes that appear in the field of education. The contemporary pedagogy studies the structure and the functions of education through specific research methodologies. It targets the goal of discovering and valuing the regularities, principles and norms of educational action.

Keywords: education, research, schooling, regularities, principles, norms, personality.

În literatura de specialitate sunt structurate numeroase idei care marchează evoluția pedagogiei:

- Scopurile educației angajează natura specifică a copilului în sensul dezvoltării și adaptării sale la mediul social (John Dewey);
- Organizarea educației presupune a conduce natura spre cultură, operă complexă realizabilă prin armonizarea finalităților sociale cu structurile individuale și prin deschiderea spre educație permanentă (Jean Piaget) ;
- Stimularea învățării devine condiția dezvoltării personale (Freinet, Makarenko);
- Dezvoltarea unor domenii ale cercetării: istoria educației, sociologia educației, psihologia educației, psihologia învățării. „Noile educații” vizează respectarea copilului ca subiect, valorificarea ritmului său de dezvoltare, creșterea rolului educației nonformale și informale; reorientarea obiectivelor educației.
- În acest context evoluează direcțiile *pedagogiei contemporane* (pedagogia instituțională, pedagogia terapeutică, pedagogia dinamicii grupului etc.) [7].

Pedagogia este mereu în continuă expansiune. În decursul istoriei a evoluat pornind de la pedagogia populară, pedagogia filosofică și cea experimentală situându-se la pedagogia ca ramură disciplinară științifică.

Pedagogia contemporană valorifică acumulările istorice relevante la nivelul concepțiilor promovate în:

- Antichitate („educația constă în ajutorul dat copilului pentru a deveni om”);
- Evul Mediu (educația devine opera bisericii respectând dogmele bisericesti);
- Renaștere (educația revine la problematica omului, „urmărind dezvoltarea sa completă, integrală, care constă în ajutorul dat copilului să-și asume condiția umanității”);

- Societatea modernă („educația constă în capacitatea de a conduce ființa umană de la natura sa concretă la natura sa ideală”)[7, p.11].

Obiectul de studiu al pedagogiei este *educația*. În acest context, educația integrează fenomenele socio-umane. Raportându-ne la educație ca un subsistem social, putem defini funcțiile educației ca un complex de roluri exercitate în condițiile raportării sale la alte sisteme cu care se află în relație (societatea și individul).

Orientându-ne la cele două sisteme cu care interacționează - individul și societatea - funcțiile educației pot fi grupate în două categorii: funcții individuale (psihopedagogice) ale educației; funcții sociale (sociopedagogice) ale educației.

Din punct de vedere didactic analiza relațiilor societate - educație și educație - individ adoptă mai multe poziții interpretative [9, p.31-32].

Relația societate-educație este abordată din următoarele perspective:

- *idealist - conservatoare* - școala este un univers în sine și educația este un univers închis;
- *voluntaristă* - școala produce schimbări esențiale în viața socială, reconstruind societatea;
- *deterministă* - școala este văzută ca o microsocietate, orice schimbare socială manifestându-se la nivelul școlii;
- *prospectivă* - școala este considerată ca factor de accelerare a progresului social, ce provoacă dezvoltarea socială.

Relația educație - individ poate fi interpretată prin :

- *teoria ereditaristă* - individul este produsul fatal al eredității, educația creând condiții de manifestare a potențialului ereditar;
- *teoria ambientalistă*- individul este influențat de mediul în care trăiește;
- *teoria interacțiunii* dintre ereditate, mediu și educație.

În acest context se dezvoltă *perspectiva sistemică a educației*. Aceasta are în vedere *globalitatea și dinamica funcțională a educației*.

Pedagogia contemporană își structurează limbajul apelând la termeni științifici tot mai bine delimitați. Apar concepte noi în proiectare și tehnologie, curriculum, management și mentoring. Dacă pedagogia clasică tindea spre automatizare, desprinzându-se mai mult de filosofie, *pedagogia contemporană* are tendința de a se realiza la nivel inter, intra și transdisciplinar. De-a lungul timpului, în educație s-au conturat două paradigme contrastante:

(1) *Paradigma clasică*, centrată mai mult pe profesor, care punea accent pe actul de predare, pe impunerea cunoștințelor și pe autoritatea profesorală. Elevilor le era rezervat un rol pasiv, acela de a asculta, de a înregistra și reproduce discursul magistral.

(2) *Paradigma contemporană*, centrată pe elev, pe grupul de elevi și pe experiențele de învățare elaborate de profesori potrivit ofertei încorporată în curriculum.

De la pedagogia tradițională, care promova modelul educațional al transiterii-ascultării-asimilării-restituirii, s-a trecut la o pedagogie care îl face pe elev mult mai

responsabil în procesul propriei instruirii și formării. Așadar, astăzi vorbim despre o *pedagogie interactivă*, care valorizează activitatea cognitivă și practică a elevilor, interacțiunile și confruntările de idei ce se dezvoltă în procesul învățării [10].

În procesul educației se evidențiază rolul decisiv al societății. Scopul educației constă în formarea unei personalități integre. Această cerere socială exprimă scopurile educației. Însăși contextul social și cel global comportă numeroase modificări structurale și funcționale. În condițiile libertății și democratizării vieții sociale educației îi revin sarcini inedite. *Deschiderea conținuturilor învățământului* spre interculturalitate și spre valorile specifice tineretului pe plan internațional reprezintă o soluție pentru *postmodernismul în educație* [6]. *Conținutul învățământului* reprezintă ansamblul de valori ideatice și de abilități practice sau ansamblul de cunoștințe, priceperi și deprinderi selectat din arealul cunoașterii și practicii umane, care se transmit și se dobândesc pentru dezvoltarea și formarea personalității tinerelor generații, în vederea integrării lor socioprofesionale. *Paradigma curriculumului* se axează pe afirmarea rolului prioritar al finalităților educației, la nivelul oricărui proiect pedagogic. În funcție de finalități se structurează și celelalte elemente ale modelului curricular de abordare a instruirii, adică metodele de predare-învățare, strategiile de evaluare și conținuturile.

În prezent, pedagogia se ocupă cu „ceea ce este, cu ceea ce trebuie să fie și cu ceea ce se face” fiind o știință descriptivă, o teorie normativă și o realizare practică. În același timp, pedagogia cunoaște un proces de specializare a teoriei pe domenii și conținuturi [4, p. 20].

Autorul Constantin Cucuș menționează: obiectul pedagogiei este multidimensional, prea insesizabil pentru a putea da naștere unei științe a educației; complexitatea educației, duce la dificultate în înțelegerea și explicarea ei [4, p. 22-29].

În general, pedagogia trebuie receptată ca o „disciplină deschisă ce invită la meditație, la crearea unor noi ipoteze, sugestii și idei” [4, p. 37]. Specificul pedagogiei în lumea contemporană este acela de a comunica cu marile opere ale culturii umane, cu diversele instituții din societate, cu ceilalți oameni, a asculta ceea ce aceștia comunică, a înțelege și a interpreta emoții, gesturi, expresii culturale care au virtutea de a plasa subiectul într-o dispoziție de spirit favorizând înțelegerea creației umane și a viitorului umanității.

Științele educației sunt interesate de a asimila acele teorii psihologice, care oferă premise viabile pentru a spori eficiența procesului de învățământ și de a inventaria categoriile motivaționale capabile să potențeze scopurile învățării.

Orientarea prospectivă a educației presupune conștientizarea condițiilor noi, descifrarea situațiilor probabile, încurajarea tendințelor și inovațiilor purtătoare de viitor, a acțiunilor transformatoare, pregătitoare ale viitorului, revizuirea obiectivelor educației și stabilirea de noi ierarhii în interiorul lor. O viziune prospectivă pe termen lung își găsește expresia deplină în creșterea preocupărilor de prognoză și planificare, de proiectare și inovație în materie de educație. În acest context se poate concepe un sistem de educație privit din perspectiva viitorului, proiectat în funcție de rațiuni și opțiuni deziderabile. Astfel,

educația cu caracter prospectiv implică ceea ce Liviu Antonesei denumește educația pentru schimbare [1]. În același context, educația vizează mai multe caracteristici:

- *caracter dialectic* - demonstrează complexitatea activității de formare și dezvoltare permanentă a personalității;
- *caracter sistemic* - realizează interdependența dintre elementele componente ale procesului;
- *caracter istoric* - reflectă evoluțiile înregistrate la scara societății, transformările culturale și universale acumulate într-un timp și spațiu determinat;
- *caracter universal* - reflectă punctele comune ale activității de formare și de dezvoltare a personalității umane, confirmate contextual în plan social și pedagogic;
- *caracter național* - reflectă specificul valorilor culturale, angajate în proiectarea și realizarea activităților didactice.

Caracterul determinant al educației implică organizarea și conceperea activității într-un context situațional deschis ce implică optimizarea raporturilor cu ereditatea și cu mediul. În acest context, valorificarea educabilității reprezintă o direcție fundamentală de evoluție a educației care angajează raporturile existente între cei trei factori implicați în dezvoltarea ființei umane: ereditate - mediu - educație. Clarificarea acestui raport se face prin utilizarea conceptului de educabilitate, care în concepția pedagogilor desemnează potențialul de formare umană sub influența factorilor de mediu sau educaționali [9, p.40] .

Educația a devenit deopotrivă o problemă de meditație filosofică, de investigație științifică și tehnologică și de decizie social-politică. Ea nu mai este un domeniu de ordin strict pedagogic, valorizând sintagma unei cercetări multidisciplinare și interdisciplinare. Educația, în diferitele ei aspecte a devenit obiect de studiu al mai multor discipline, fie generale sau particulare. Fortificarea pedagogiei ca știință se realizează prin extensiune interdisciplinară.

La nivel microstructural, normativitatea se realizează prin principii ale instruirii și prin reguli de aplicare a acestora. Principiile fundamentale ale proiectării instruirii în contextul procesului de învățământ, care reflectă cerințele funcționale generale la nivel de model sunt: principiul cunoașterii pedagogice, care exprimă corelația între informare și formare-dezvoltare, principiul comunicării pedagogice, care exprimă corelația între transmiterea mesajului didactic-receptarea asimilarea, interiorizarea și valorificarea lui și principiul creativității pedagogice, care exprimă corelația între acțiunea de reglare / evaluare continuă și acțiunea de autoreglare / autoevaluare continuă.

Principiile educației, exprimate printr-un sistem de reguli de reglementare, sunt determinate de idealul și scopurile generale ale educației, legitățile și condițiile de realizare a procesului educațional, componentele structurale ale personalității (componenta biogenetică, psihică și socială/educațională).

În acest context, autorul Nicolae Silistraru menționează că principiile didactice reprezintă normele (legitățile) generale care fundamentează teoria și practica educativă și au

rol deosebit în proiectarea strategiilor didactice și a sistemului de instruire, iar aplicarea lor integrală este o condiție a eficienței procesului de predare-învățare-evaluare [8].

Cu referire la principiile educației autorul Vasile Panico menționează că acestea fixează în sine cunoștințele despre ceea ce nu poate exista fără a se depune anumite eforturi speciale din partea elaboratorilor de curriculum educațional și agenților/factorilor de formare și dezvoltare a personalității [5].

Autorul Sorin Cristea afirmă că reconstrucția normativității se realizează la nivel macrostructural și prin legile instruirii, care definesc corelații în cadrul activității de instruire: legea structurii de funcționare a instruirii la nivel de bază, asigurată prin corelația profesor-elev, legea conceperii mesajului didactic la nivelul corelației informare-formare-dezvoltare pozitivă, legea reglării-autoreglării permanente a activității de instruire la nivelul corelației dintre acțiunile de evaluare continuă-autoevaluare continuă [2, p. 30].

În același context, autorul Vasile Panico menționează că legitățile educației reprezintă un sistem de relații sau legități reciproce, generale, relativ stabile și valorice pentru funcționarea și dezvoltarea procesului educațional [6, p.95].

Pedagogia contemporană are scopul de a descoperi și valorifica legități, principii și norme de acțiune educațională. În acest context, una din direcțiile esențiale ale preocupărilor pedagogiei contemporane constituie formarea personalității integre pentru ca aceasta să corespundă particularităților epocii contemporane. Astfel finalitățile educației orientează valoric activitatea de formare și dezvoltare a personalității.

Societatea contemporană marcată de un dinamism accentuat sub aspectul schimbărilor generează în permanență noi exigențe, noi provocări, cărora educația trebuie să corespundă prin structură, obiective, conținuturi și modalități de realizare.

Bibliografie

1. Antonesei L. Paideea. Fundamentele culturale ale educației. Iași: Polirom, 2002.
2. Cristea S. Instruirea/ procesul de învățământ. București: Didactica PH, 2017.
3. Cristea S. Fundamentele științelor educației. Teoria generală a educației. București: Litera Internațional, 2003.
4. Cucoș C. Pedagogie. Ediția a II-a. revăzută și adăugită. Iași: Polirom, 2006.
5. Panico V. Pedagogie: seminare și lucrări practice. Chișinău: Tipog. UST, 2007.
6. Panico V. Aspecte teoretice și praxiologice referitor la interrelația obiectului și temei de cercetare în pedagogie. În: *Învățământ superior: tradiții, valori, perspective*. Volumul II. Chișinău: UST, 2018. p.93-98.
7. Papuc L. ș.a. Teoria educației. Suport de curs. Chișinău: UPS "Ion Creangă", 2006.
8. Silistraru N. Note de curs la pedagogie. Ed. a II-a rev. și adăugită. Ch.: UST, 2002.
9. Vinnicenco E., Patrașcu D. Introducere în pedagogie. Note de curs. Chișinău: Garomont-Studio, 2015.
10. <https://ad-astra.ro/2003/12/28/provoc-rile-pedagogiei-contemporane/> (accesat 12.06.2020).